

Nr 44.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1939 kl. 3 e. m.

Memorial, med förslag i fråga om rätt till besvär över beslut, fattat av fullmäktige i riksbanken eller riksgäldskontoret eller av styrelsen för riksdagsbiblioteket, om vägran att utlämna allmän handling.

Enligt ett av 1936 års riksdag såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaget förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 mom. 1 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen avseende allmänna handlingar, vilket förslag 1937 års riksdag vid företagen slutlig prövning för sin del godkände och antog, erhöll § 2 mom. 5 stycket 1 tryckfrihetsförordningen följande lydelse:

»Menar någon att myndighet olagligen vägrat honom tillgång till allmän handling, äger han söka rättelse i den ordning som gäller för vinnande av ändring i beslut eller åtgärder av myndigheten i det mål eller ärende till vilket handlingen hör. Hänför sig icke handlingen till mål eller ärende, däri beslut av myndigheten kan överklagas, skall rättelse sökas i den ordning som i allmänhet må gälla för vinnande av ändring i myndighetens beslut eller åtgärder. Kan talan om utlämnande icke enligt nu givna regler fullföljas, skola besvär anföras hos Konungen i vederbörande statsdepartement, såvitt fråga är om statsmyndighet, och hos Konungens befallningshavande, såvitt fråga är om kommunalmyndighet. Över departementschefs vägran att utlämna handling må dock icke klagas. Om vinnande av rättelse i dylikt beslut av myndighet som tillhör eller lyder under riksdagen gälle vad riksdagen bestämmer.»

I proposition nr 140 till 1936 års riksdag i ämnet uttalade föredragande departementschefen beträffande sista punkten i det citerade stadgandet följande: »Beträffande myndigheter som höra till eller lyda under riksdagen torde på sätt föreslagits vara lämpligast att överlämna åt riksdagen att bestämman, om och i vad mån besvärsrätt vid vägran att utlämna handling skall förekomma samt ordningen för besvärns anförande.» Något stadgande om den ordning, vari beslut härom skall komma under prövning, finnes emellertid icke.

I ett den 25 maj 1937 dagtecknat memorial (nr 24) i anledning av den ändrade lydelsen av förevarande stadgande i tryckfrihetsförordningen anförde *konstitutionsutskottet*, att besvär enligt utskottets mening icke syntes

böra få föras över kammars, utskotts, kanslideputerades, riksdagens revisorers eller justitie- eller militieombudsmannens vägran att utlämna allmän handling. Huruvida och i vad mån besvär kunde få föras över beslut, fattat av fullmäktige i riksbanken eller i riksgäldskontoret eller av styrelsen för riksdagsbiblioteket, om vägran att utlämna allmän handling, syntes få bero av för dessa gällande reglementen, vilka det ankomme på bankoutskottet att granska. Sedan det ovan berörda grundlagsförslaget numera av riksdagen för dess del slutligen godkänts och antagits, ansåge sig utskottet böra rikta riksdagens uppmärksamhet på nyssnämnda förhållanden, vilket utskottet finge för riksdagen anmäla.

Konstitutionsutskottets memorial lades av riksdagens kamrar till handlingarna.

I anledning härav anmodade *bankoutskottet* i skrivelse den 2 juni 1937 delegerade för riksdagens verk att verkställa utredning huruvida och i jakande fall varest besvär skulle kunna anföras över beslut av fullmäktige i riksbanken eller i riksgäldskontoret eller av styrelsen för riksdagsbiblioteket om vägran att utlämna allmän handling ävensom att till utskottet inkomma med yttrande och förslag i ämnet.

Delegerade för riksdagens verk inhämtade i anledning härav från fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret samt från styrelsen för riksdagsbiblioteket utlåtande i frågan. Fullmäktige i riksgäldskontoret överlämnade därvid till delegerade av dem införskaffade yttranden av sakkunniga, nämligen professorerna C. A. Reuterskiöld och N. Herlitz samt justitieombudsmannen N. T. Ljunggren, av vilka yttranden jämväl fullmäktige i riksbanken och styrelsen för riksdagsbiblioteket före ärendets behandling beretts tillfälle taga del.

Med skrivelse den 5 maj 1938 överlämnade delegerade för riksdagens verk till bankoutskottet i avskrift samtliga utlåtanden jämte de sakkunnigas yttranden ävensom hos fullmäktige i riksbanken fört protokoll i ärendet. I delegerades ovanberörda skrivelse lämnades tillika följande redogörelse för de i ärendet *avgivna yttrandena* och *sakkunnigutlåtandena*.

Av de hörda sakkunniga har professor Reuterskiöld uttalat, att anordning med besvärsförfarande och besvärsinstans för de i skrivelsen avsedda fallen varken är av lagen fordrad eller av behovet påkallad. Till denna mening hava de båda övriga sakkunniga anslutit sig i den formen, att de finna det kunna starkt ifrågasättas, huruvida något behov av sådan anordning verkligen förefinnes.

Samtliga sakkunniga äro jämväl ense därom, att något redan existerande organ, som fullt lämpligt kan fungera såsom besvärsinstans, icke är för handen. Mot att bankoutskottet skulle fungera såsom sådan erinras i första hand att besvär i så fall icke kunde komma under prövning under den del av året, då riksdag ej är samlad. Ett överlämnande till delegerade för riksdagens verk av uppgiften i fråga stöter, enligt vad professor Herlitz framhållit, på den betänkligheten, att delegerades sammansättning måste regelmässigt medföra jävighet för en eller två bland dem att delta i

prövningen av anförda besvär. Nämnade sakkunnige har, för det fall att ett besvärsförfarande anses böra komma till stånd, funnit tryckfrihetskommitterade snarare än någon annan institution böra betros med uppgiften, men tillika betonat, att en sådan anordning dock kan göras till föremål för vissa anmärkningar och icke är fullt tillfredsställande. Detta uppslag har ej heller vunnit anslutning av de båda andra sakkunniga.

Justitieombudsmannen Ljunggren har med hänsyn till nu angivna svårigheter förordat, att, därest ett besvärsförfarande finnes böra införas, en särskilt för ändamålet utsedd nämnd skall vara besvärsinstans. Denna nämnd borde utses av bankoutskottet för en valperiod av fyra år och vara övervägande sammansatt av lagfarna ledamöter under ordförandeskap av en medlem av högsta domstolen eller regeringsrätten. De båda övriga sakkunniga, som jämväl dryftat utvägen att för besvärsprövningen tillskapa ett särskilt organ, hava emellertid såsom ett avgörande skäl mot att tillita densamma anført, att det med säkerhet kan förutses att endast i mycket sällsynta undantagsfall något ärende bleve att handlägga. Att så är förhållandet har även justitieombudsmannen Ljunggren vitsordat under hänvisning till hittillsvarande erfarenhet.

I anslutning till den av de sakkunniga uttalade meningen hava fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret samt styrelsen för riksdagsbiblioteket i sina utlåtanden — vilka avse ettvarit allenast vederbörandes eget verk — förordat, att åtgärder för införande av besvärsrätt ej för närvarande vidtagas.

Vid delegerades skrivelse var fogat utdrag ur protokoll hos fullmäktige i riksbanken den 17 mars 1938, utvisande att *bankofullmäktigen Jonsson* vid ärendets behandling förklarar sig hava den principiella uppfattningen, att en besvärsinstans borde finnas och att såsom sådan bankoutskottet kunde tjäna, om ock det måste medgivas, att denna lösning icke vore idealisk.

Delegerade för riksdagens verk hava slutligen för egen del instämt i den i utlåtandena uttryckta uppfattningen och såsom infortrat yttrande hemställt, att åtgärder för införande av rätt till besvär över beslut av fullmäktige eller av biblioteksstyrelsen om vägran att utlämna allmän handling icke för närvarande vidtoges.

Ärendet blev därefter föremål för behandling vid *1938 års bankoutskott*, som vid föredragning av delegerades skrivelse uttalade sig för att åtgärder måtte vidtagas för införande av rätt till besvär över här avsedda beslut, i den mån dylik rätt icke kunde anses föreligga enligt gällande bestämmelser, samt att bankoutskottet borde vara besvärsinstans. Ärendet blev emellertid icke slutbehandlat före riksdagens avslutande, varom utskottet underrättade delegerade genom skrivelse den 3 juni 1938.

Vid den omprövning, som utskottet i år ägnat här ifrågavarande spörsmål, har utskottet icke funnit anledning frångå den principiella ståndpunkt, utskottet, på sätt ovan lämnade redogörelse utvisar, i föl intog i ärendet. Enligt utskottets mening bör således möjlighet hållas öppen att anförda be- *Utskottet.*

svär över beslut av fullmäktige i riksbanken eller i riksgäldskontoret eller av styrelsen för riksdagsbiblioteket om vägran att utlämna allmän handling. Vad angår frågan om besvärinstans har den verkställda utredningen utvisat, att en fullt tillfredsställande lösning av denna fråga icke kan ernås inom ramen av redan bestående institutioner men att å andra sidan tillskapandet av ett särskilt organ för ändamålet icke lämpligen bör ifrågakomma. I detta läge torde det i första hand böra övervägas, huruvida icke avgörandet i här avsedda, säkerligen sällsynt förekommande besvärsmål skulle kunna anförtros åt bankoutskottet, som redan nu fungerar såsom besvärinstans, då det gäller att ernå rättelse i beslut av ifrågavarande myndigheter vid riksdagens verk, i den mån dessa beslut kunna överklagas. Även om, såsom framgår av de sakkunnigas ovan omförmälda yttranden, vissa erinringar kunna framställas mot en dylik anordning, synes densamma likväl vara att föredraga framför det alternativ, som delegerades föreliggande förslag innebär, nämligen att besvärsrätt överhuvud icke skulle förefinnas. Vid nu angivna förhållanden har utskottet funnit sig böra stanna för att förorda, att riksdagen uppdrager åt bankoutskottet att handlägga här avsedda besvärsmål. I fråga om ordningen för besvärs anförande i förevarande fall torde böra tillämpas samma bestämmelser, som gälla vid överklagande av andra beslut av myndigheterna i fråga.

Föreskrift om besvärsrätt över beslut om vägran att utlämna allmän handling torde vad angår riksbanken och riksdagsbiblioteket lämpligen böra meddelas genom att i § 41 mom. 2 första stycket bankoreglementet respektive i § 26 första stycket stadgarna för riksdagsbiblioteket införes ett tillägg av den lydelse, som i kursiv stil framgår av utskottets här nedan gjorda hemställan. Beträffande riksgäldskontoret läser någon reglementsändring icke vara erforderlig. I § 19 riksgäldskontorets reglemente stadgas nämligen, att över fullmäktiges beslut i mål, som röra riksgäldskontorets tjänstemän eller andra enskilda personer, den eller de, på vilkas rätt dessa beslut kunna inverka, äger att hos bankoutskottet anföra besvär. Denna avfattning torde inrymma besvärsrätt jämväl i sådana ärenden, varom här är fråga.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må besluta,

1) att § 41 mom. 2 första stycket bankoreglementet skall erhålla följande ändrade lydelse:

»Över sådana av fullmäktige fattade beslut, som — — — vid nämnda verk, eller vilka innefatta vägran att utlämna allmän handling, kunna besvär anföras hos bankoutskottet»; samt

2) att § 26 första stycket stadgarna för riksdagsbiblioteket skall erhålla följande ändrade lydelse:

»Över styrelsens beslut i mål, som röra bibliotekets befattningshavare eller innefatta vägran att utlämna allmän handling, äger den, på vars rätt beslutet kan inverka, att hos bankoutskottet anföra besvär.»

Stockholm den 25 april 1939.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Ehrnberg, Friggeråker*, Sandén, Holmström*, Nilsson i Mölndal och Sundvik;

från andra kammaren: herrar Holmgren, Andersson i Falkenberg, K. A. Westman, Gustavson i Västerås, Osberg, Svedman, Andersson i Munkaljungby och Eriksson i Sandby.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
